

Rivierkreeften in de Nederlandse horeca

Good Fish Foundation (GFF)

November 2019

Dit onderzoek is onderdeel van het project 'Kennisplatform Rivierkreeft: exoot uit de Sloot', gefinancierd door de Europese Unie, Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	4
Invasieve Amerikaanse rivierkreeften	4
Bevissing als bestrijdingsmaatregel.....	4
Marktpotentieel voor de Nederlandse horeca	5
Risico's voor de illegale aanvoer	5
Onderzoeksvragen.....	6
Menukaarten analyse.....	6
Ervaringen experts.....	6
Resultaten	7
Huidige aanvoer	7
Risico's op verdere verspreiding	7
Sportvisserij Nederland	7
netVISwerk	8
Voorlichting en informatievoorziening	8
Conclusie	9
Huidige aanvoer en verspreiding	9
Herkennen van illegaliteit	9
Plan van aanpak.....	10
Discussie	11
Referenties	12
Bijlage 1: Kreeftenzoekkaart, Stichting EIS.	13

Samenvatting

De Nederlandse binnenwateren zijn de laatste 15 jaar in een razend tempo gekoloniseerd door invasieve Amerikaanse rivierkreeften. Deze soorten komen van nature niet in Nederland voor maar worden momenteel in vrijwel elke provincie aangetroffen. Bij hoge dichtheden kunnen de invasieve rivierkreeften voor problemen zorgen voor de aanwezigheid van waterplanten en in sommige gevallen zelfs de waterkwaliteit negatief beïnvloeden. Het is van belang dat de populaties invasieve Amerikaanse rivierkreeften worden teruggebracht in de Nederlandse binnenwateren. Een van de oplossingen uit eerder onderzoek lijkt het wegvangen van de rivierkreeft. Momenteel zijn een aantal beroepsvissers die vergunningen hebben om gericht rivierkreeften te bevissen. Ondertussen wordt er ook illegaal door sport- en hobbyvissers rivierkreeft gevangen en aan de horeca verkocht.

Het bevissen van de invasieve Amerikaanse rivierkreeften vormt een gigantische marktpotentiaal voor de beroepsvisserij. Er zijn momenteel al een 30-tal (beroeps)vissers actief met de vangst en de verkoop van rivierkreeften uit Nederland. Door de beperkende vergunningen en regelgeving in combinatie met het gemak waarmee vangmaterialen gekocht kunnen worden en het ontbreken van handhaving is het aannemelijk dat een deel van deze rivierkreeften door hobby- of sportvissers via de achterdeur het restaurant gevonden hebben. Dit is illegaal en vormt oneerlijke concurrentie voor de legaal werkende beroepsvissers. Bovendien kunnen met de vangmaterialen ook paling gevangen worden en bij onvakkundig gebruik leiden tot veel sterfte van amfibieën. Ook brengt het risico op een verdere verspreiding van de soorten met zich mee.

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van het project Kennisplatform Rivierkreeft: Exoot uit de Sloot. Good Fish Foundation heeft onderzoek gedaan naar de huidige illegale aanvoer van rivierkreeften in de horeca en het belang van voorlichting en verbeterde communicatie van herkomstinformatie. De menukaart van 500 Nederlandse horecazaken is onderzocht op hun vis, schelp- en schaaldier aanbod en telefonische enquêtes zijn afgenomen. Specifiek voor rivierkreeften is er gevraagd of de horecaondernemer ook van lokale vissers inkoopt. Wanneer dit het geval was is er doorgevraagd naar de soorten en de herkomst.

Op 8% van de menukaarten zijn gerechten met rivierkreeften gevonden. Slechts 2 van deze restaurants hebben openlijk aangegeven dat ze van lokale vissers afnemen. Informatie over de herkomst van de vangst of vergunningen waren niet beschikbaar. Van de andere restaurants is het onbekend hoe deze aan de rivierkreeften komen. Dit kan levende aankoop zijn van beroepsvissers, levende aankoop van vissers zonder vergunning (illegaal) of geïmporteerde gepelde rivierkreeften uit China, de VS of Spanje. Op geen van deze menukaarten is aangegeven waar de rivierkreeften vandaan komen, welke soort het is of hoe ze gevangen zijn. Ook tijdens de telefonische enquête was dit niet te achterhalen en de leveranciers bieden geen volledige en transparante informatie.

Er zijn nog veel stappen te maken wat betreft de kennis over rivierkreeften van horecaondernemers. Als horecaondernemers kritische afnemers worden kan de weg naar illegale aanvoer gesloten worden. Informatie over de rivierkreeftenproblematiek en het belang van legale visserij ter voorkoming van onbedoelde bijvangst, ondersteuning van de legale kleine ondernemers, en om verdere verspreiding te voorkomen zijn hierin essentieel. Ook een verbeterde handhaving tegen illegale aanvoer moet gerealiseerd worden door middel van strengere controles en eventueel een logo voor legaal gevangen rivierkreeften uit Nederland als onderdeel van een beheersprogramma.

Inleiding

Invasieve Amerikaanse rivierkreeften

De Amerikaanse rivierkreeft (een exoot) veroverd het Nederlandse oppervlaktewater en vormt een ware plaag. De rivierkreeften vreten sloten kaal waardoor planten en ander leven verdwijnen. Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat de waterkwaliteit achteruit kan gaan en waterplanten verdwijnen wanneer de invasieve rivierkreeften zich in het watersysteem bevinden (Gylstra et al., 2016; Roessink et al., 2001; Rodriguez et al., 2001 en Angler et al., 2001 in Roessink et al., 2009).

Er komen verschillende soorten Amerikaanse rivierkreeften voor in de Nederlandse binnenwateren. Ze worden vaak onder dezelfde noemer vermeldt, de Amerikaanse rivierkreeft. In feite zijn dit 5 verschillende soorten, dit betreft de Rode Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus clarkii*), de Geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft (*Orconectus virilis*), de Gevlekte Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus limosus*), de Californische rivierkreeft (*Pacifastacus leniusculus*) en de Marmerkreeft (*Procambarus forma fallax virginalis*). Ook komt de Turkse rivierkreeft (*Astacus leptodactylus*) voor in de Nederlandse binnenwateren. De Europese rivierkreeft (*Astacus astacus*) is de enige inheemse soort. Helaas is deze soort vrijwel helemaal verdwenen, hij komt nog maar op een locatie voor. De verschillende rivierkreeften in Nederland zijn weergegeven in kreeftenzoekkaart in bijlage 1.

De verschillende soorten Amerikaanse rivierkreeften worden exoten genoemd omdat ze niet van nature in Nederland thuishoren. De soorten zijn door menselijk toedoen in Nederland geïntroduceerd. Soms overleven exoten het niet in een nieuw ecosysteem, soms juist heel goed. Wanneer een exoot in het nieuwe ecosysteem voortleeft en daarmee problemen veroorzaakt voor het ecosysteem of inheemse soorten, wordt de exoot ook wel een invasieve soort genoemd. De Amerikaanse rivierkreeften veroorzaken door hun vreet- en graafgedrag verschillende problemen voor het ecosysteem waarin ze zich bevinden. De soorten verspreiden zich razendsnel door het hele land en de problemen die ze veroorzaken worden steeds zichtbaarder. De Amerikaanse rivierkreeften zijn dus invasieve exoten.

Bevissing als bestrijdingsmaatregel

Het is van belang dat de populaties invasieve Amerikaanse rivierkreeften worden teruggebracht in de Nederlandse binnenwateren. Een van de oplossingen uit eerder onderzoek lijkt het wegvangen van de rivierkreeft. Wanneer de populatie door bevissing onder een bepaald minimum kan worden teruggebracht, zal de aanwezige populatie niet schadelijk zijn voor haar omgeving. Hierdoor blijven de problemen voor het ecosysteem beperkt of blijven ze in het geheel weg. Bevissing zou een oplossing kunnen zijn voor de snelle populatiegroei en verspreiding. Maar, op dit moment zijn er slechts een 30-tal vissers die gericht rivierkreeft vangen. Ondertussen wordt er ook illegaal door sport- en hobbyvissers rivierkreeft gevangen en aan de horeca verkocht.

Een grootschalige commerciële visserij op rivierkreeften heeft zich nog niet ontwikkeld in Nederland. Dit heeft onder andere te maken met vergunningen en regelgeving. Bovendien is het nog maar de vraag of bevissing een oplossing kan bieden voor het terugdringen van de populatie en hiermee de problemen die de rivierkreeften veroorzaken.

Good Fish Foundation heeft het initiatief genomen om te onderzoeken of er hier kansen liggen voor het bestrijden van de rivierkreeften en is het project 'Kennissplatform Rivierkreeft: Rivierkreeft uit de Rivier' gestart. Tijdens dit project worden alle belanghebbenden bij elkaar gebracht in een kennisplatform om gezamenlijk te onderzoeken of, en hoe, bevissing en oplossing kan zijn voor de rivierkreeftenplaag in Nederland. Onderdelen van het project zijn een veldonderzoek naar bestrijding

middels visserij en verschillende studies, bijvoorbeeld naar de mogelijkheden en risico's voor het vermarkten van de rivierkreeften in de horeca.

Marktpotentieel voor de Nederlandse horeca

Het bevissen van de invasieve Amerikaanse rivierkreeften vormt een gigantisch marktpotentieel voor de beroepsvisserij. Eén kilo levende rivierkreeft doet bij de groothandel al snel 5 euro aan en in de detailhandel 8-10 euro. Bijkomend voordeel is de introductie van een relatief onbekend maar hoogwaardig product op de markt, zo uit onze eigen wateren. De Amerikaanse rivierkreeft is namelijk niet alleen een plaag, maar ook een delicatessen. In Zweden is de rivierkreeft traditioneel een gewild product en ook in de Verenigde Staten zijn ze erg gewild. De Amerikaanse rivierkreeften zijn naast hun goede smaak ook een mooie verschijning op het bord. Ze worden voornamelijk in zijn geheel gekookt waardoor ze relatief makkelijk te bereiden zijn en er mooi uitzien, met de allure van een kreeft. Hierdoor is het een zeer interessant product voor de horeca, waar ze al met enige regelmaat vers op de menukaart staan.

Rivierkreeften voor de horeca zijn als bewerkte of hele exemplaren te bestellen. Deze komen dan meestal ingevroren uit China, Spanje of de Verenigde Staten. Door het beperken van de beroepsvisserij in Nederland kunnen beroepsvisserij moeielijk aan vergunningen komen om de rivierkreeften te bevissen. Terwijl er miljoenen rivierkreeften voor veel problemen zorgen in onze eigen wateren, importeren we ze uit China of de Verenigde Staten. Good Fish Foundation ziet hier een enorme kans voor de verkoop van de rivierkreeften 'uit eigen water' wat tevens bijdraagt aan het beheersen van de populatie.

Er zijn al (beroeps)visserij actief met de verkoop van verse rivierkreeften uit Nederland. Voor het vissen op rivierkreeften worden fuiken en korven gebruikt, vistuigen die aangemerkt staan als beroepsvisserijtuig. Dit betekent dat deze vistuigen enkel door beroepsvisserij gebruikt mogen worden. Sportvisserij die met een hengel vissen treffen ook regelmatig een rivierkreeft aan de haak. Beroepsvisserij bieden de rivierkreeften levend aan horecapartijen aan. Hier komt geen tussenpartij bij kijken. De handel is een directe lijn tussen de beroepsvisserij en horeca afnemer.

Rivierkreeften die in de horeca terechtkomen worden door de beroepsvisserij aangeboden. De afnemende partij gaat ervan uit dat deze visserij inderdaad een beroepsvisserij is en op rechtmatige basis, met de benodigde vergunningen, de rivierkreeften gevangen heeft. Echter, kan het ook zijn dat door de beperkende vergunningen die worden afgegeven en strenge regelgeving, een deel van deze rivierkreeften door hobby- of sportvisserij aan het restaurant aangeboden worden. Dit is niet toegestaan en is een vorm van illegale handel. Tot nu toe is het nog niet bekend op welke schaal deze illegale aanvoer van rivierkreeften in de horeca plaatsvindt.

Risico's voor de illegale aanvoer

Good Fish Foundation ziet een aanzienlijk risico in de potentiële illegale handel in rivierkreeften aan de horeca. Wanneer Good Fish Foundation zich inzet om de consumptie van invasieve rivierkreeften in de horeca te promoten, kan dit potentieel leiden tot een verhoogde vraag en daarmee een (verhoogde) illegale aanvoer. Dit moeten voorkomen worden. Behalve dat hiermee de regels wat betreft vergunningen overtreden worden en hiermee oneerlijk wordt geconcurrereerd met legitieme beroepsvisserij, brengt het een risico mee voor de verdere verspreiding van de invasieve rivierkreeften.

De invasieve Amerikaanse rivierkreeften zijn in 2014 opgenomen op de Unielijst van Exoten (EU-exotenverordening 1143/2014). Voor de planten en diersoorten op deze Unielijst geldt er per augustus 2016 een Europees verbod op het bezit, de handel, kweek, transport en import. Hiermee is ook de bevissing van deze soorten door de binnenvisserij illegaal. Echter, de Chinese wolhandkrab (ook een exoot) en de Amerikaanse rivierkreeften hebben vrijstelling gekregen van deze regeling om bevissing

van deze soorten mogelijk te maken. Deze vrijstelling is vergeven binnen de EU-exotenverordening 1143/2014. De EU-exotenverordening biedt namelijk ook de mogelijkheid om vrijstelling te verlenen voor bevissing wanneer dit wordt ingezet als bestrijdingsmaatregel in het kader van een nationaal beheersprogramma.

Aan de vrijstelling voor bevissing van de Amerikaanse rivierkreeften zijn een aantal voorschriften verbonden. Leidend hierin blijft dat de bevissing als beheersmaatregel gericht is op het voorkomen van een verdere verspreiding van de soorten. De vrijstelling is alleen van toepassing als er maatregelen getroffen worden bij de bevissing, opslag, handel, transport en het houden van de dieren om het risico op verspreiding zo klein mogelijk te maken.

Deze rapportage is onderdeel van het project “Kennisplatform Rivierkreeft: Exoot uit de Rivier”. Dit project is in november 2017 gestart en wordt mede gefinancierd door het Europese Fonds voor Maritieme zaken en Visserij.

Onderzoeksvragen

Om te komen tot een plan tegen de illegale aanvoer van in Nederland legaal dan wel illegaal gevangen rivierkreeften aan de Nederlandse horeca, is het noodzakelijk om inzicht te krijgen in de schaal waarop dit gebeurt. Om dit in te schatten is er op basis van de volgende 3 subvragen een analyse gedaan naar de huidige illegale handel in rivierkreeften:

- Subvraag a: Hoe groot is de illegale aanvoer van rivierkreeft aan restaurants?
- Subvraag b: Is er sprake van risico van verspreiding door de huidige illegale aanvoer? Is het zinvol om horeca te informeren over de verschillen tussen legaal, beroepsmatig gevangen, verwerkte en aangeleverde kreeften en kreeften vanuit de stroperij?
- Subvraag c: Hoe kan een werkbaar plan opgesteld worden voor verbeterde controle en handhaving van aanvoer van rivierkreeften in de horeca?

Menukaarten analyse

Voor het onderzoek naar de huidige illegale aanvoer van rivierkreeften in de Nederlandse horeca is een menukaarten onderzoek uitgevoerd. Good Fish foundation heeft in het kader van het horeca programma van Good Fish Foundation bij 500 horecaondernemingen een enquête afgenomen en de menukaarten onderzocht naar aanbod van vis, schelp- en schaaldieren. Dit menukaarten onderzoek is uitgevoerd in de periode november 2017 t/m mei 2018. Van elke menukaart is het vis, schelp- en schaaldier aanbod onderzocht en is er bij de restaurants een telefonische enquête afgenomen. In deze enquête is onder andere de vraag gesteld wat hun interesse is voor duurzaamheid en van welke leverancier(s) ze hun vis inkopen.

Een onderdeel van het menukaarten onderzoek was specifiek gericht op rivierkreeften. Tijdens het onderzoek naar de menukaarten is er extra gelet op het voorkomen van rivierkreeften op de kaart tijdens de enquête is er voor deze rapportage gevraagd naar de aanvoer van lokale vissers naar restaurants. Restaurants die rivierkreeften verkopen zijn gekoppeld aan de antwoorden op de enquête voor het onderdeel waar gevraagd wordt naar de inkoop van lokale vissers. Bij het nabellen is er specifiek gevraagd om welke vis, schelp- en schaaldieren het hier gaat en welke informatie de inkoper heeft over de vangstlocatie, methode en eventueel vergunningen. Ook is er gevraagd of de prijs een motivatie is om het direct van lokale vissers te kopen en hoe er gecommuniceerd wordt over deze vissen naar de klanten.

Ervaringen experts

Ter aanvulling van de resultaten uit de menuscans analyse heeft GFF informatie opgevraagd bij Sportvisserij Nederland, de landelijke sportvisserij organisatie. Voor meer informatie vanuit de beroepsvisserij is gebruik gemaakt van de ervaringen en informatie van Arjan Heinen, adviseur bij

netVISwerk, de landelijke organisatie voor kleinschalige beroepsvissers in de kust- en binnenvisserij. De drie subvragen voor dit onderzoek zijn bij deze organisaties voor input neergelegd.

Resultaten

Huidige aanvoer

Tijdens het menukaarten onderzoek zijn op 40 van de 500 menukaarten gerechten met rivierkreeften gevonden. Dit is 8% van de in totaal geanalyseerde menukaarten. In totaal zijn er 59 gerechten geteld die rivierkreeften bevatten. Dit is 1% van het totaal aantal getelde gerechten met vis, schelp- en schaaldieren tijdens dit onderzoek.

De leveranciers waarmee deze restaurants werken lopen erg uiteen, er is hier geen hoofdleverancier in de onderscheiden. Ook hebben slechts 2 van de 40 restaurants aangegeven dat ze ook van lokale vissers vis afnemen. Van de andere restaurants is dit niet aangegeven tijdens de telefonische enquête of niet op een andere manier gecommuniceerd. Het is ook niet duidelijk van welke leveranciers de rivierkreeften afkomstig waren. De horecaondernemer werkt met verschillende leveranciers voor vis of deze informatie was niet bekend.

De geïnterviewde van Sportvisserij Nederland verklaart dat het voor hen onbekend is of er rivierkreeften illegaal aan de Nederlandse horeca worden aangeboden. Ze hebben geen signalen ontvangen van hun leden dat dit mogelijk gebeurt en ook geen vermoedens dat sportvissers die bij Sportvisserij Nederland zijn aangesloten illegaal rivierkreeften aan de horeca leveren.

Aangenomen mag worden dat een restauranthouder die een relatie onderhoudt met een rivierkreeftvisser dat ook communiceert richting de onderzoekers. Aannemelijk is dat van de 500 onderzochte restaurants slechts twee een dergelijke relatie onderhouden. Van de overige restaurants worden de aangeleverde rivierkreeften waarschijnlijk via de tussenhandel geleverd of komen uit het grijze/zwarte circuit.

Risico's op verdere verspreiding

Gezien de handel van de rivierkreeften een levende handel betreft, is het risico op verdere verspreiding groot. Wanneer een rivierkreeft tijdens transport weet te ontsnappen en in een nieuw gebied terecht komt, kan dit een verdere verspreiding veroorzaken. Om dit risico in te perken moeten beroepsvissers maatregelen nemen bij de bevissing, opslag, handel, transport en het houden van de rivierkreeften. Beroepsvissers die een rivierkreeften vergunning hebben kennen deze maatregelen en nemen deze in acht. Echter, sportvissers of burgers die rivierkreeften illegaal in de handel brengen zijn wellicht niet op de hoogte van deze maatregelen en kunnen hierdoor bijdragen aan de verdere verspreiding van de rivierkreeften.

Sportvisserij Nederland

Volgens de contactpersonen bij Sportvisserij Nederland is het een aantal keer voorgevallen dat iemand is ontdekt die illegaal met beroepsvistuigen rivierkreeften ving. De desbetreffende persoon is in dit geval geen beroepsvisser en heeft geen vergunning om deze beroepstuigen te gebruiken. Hoogstwaarschijnlijk is dit een aantal keer voorgekomen maar gebeurt dit niet op grote schaal. Bovendien gebeuren deze activiteiten op een kleine schaal en wordt er volgens Sportvisserij Nederland op deze manier niet genoeg gevangen om de horeca structureel van rivierkreeften te voorzien. Volgens beide woordvoerders zijn er inderdaad eerder onrechtmatig beroepsvisserijtuig aangetroffen

waarmee kreeften gevangen kunnen worden. Het is onduidelijk welke straf hierop is uitgedeeld. Volgens een van de woordvoerders is deze persoon beboet, volgens een andere woordvoerder is er nog nooit iemand beboet voor het illegaal in bezit hebben van beroepsvisserijtuigen of illegaal gevangen rivierkreeften. Volgens hem/haar is dat in dit geval te wijten aan het gebrek van kennis van de politie wat inmiddels in bijgespijkerd om adequaat te handelen bij een volgend voorval.

netVISwerk

Vanuit de achterban van netVISwerk komen weinig klachten binnen over de oneerlijke concurrentie van stropers op rivierkreeft. In tegenstelling tot zeebaars en snoekbaars lijkt er (nog) geen groep stropende (sport/recreatieve) vissers te zijn ontstaan die aan de achterdeur van de horeca of tussenhandel hun waar aanbiedt.

Er gaan wel geruchten rond dat er rivierkreeftvissers zijn die niet zijn aangesloten zijn bij een coöperatie en ook niet als beroepsvisser op de Nederlandse lijst van beroepsvissers staan, maar toch met korven op rivierkreeft vissen. Zij hebben vermoedelijk wel private, geldende overeenkomst met watereigenaren rond het stedelijk gebied wat betreft het gebied wat ze bevissen. Ook hebben zij contacten met een aantal restaurants. Onder deze constructie is de visser echter niet altijd een officiële beroepsvisser en mag er daarom niet gevangen worden met beroepsvisserijtuig of verhandeld worden in de rivierkreeften.

Rivierkreeften kunnen met een hengel of met een korf gevangen worden, maar een fuik blijkt toch het meest effectieve vangmiddel. Een stroper zal dan ook gebruik maken van fuiken. Wanneer iemand het risico durft te nemen om, als niet-beroepsvisser, zonder visrechten, met fuiken te vissen dan valt er voor deze persoon veel meer te verdienen met de vangst van paling dan rivierkreeft. Dat is echter een economisch delict waar behoorlijk zware straffen op staan. Waarschijnlijk zijn illegaal gevangen fuiken dus bedoeld om paling te vangen en niet rivierkreeft.

Er zijn wel signalen dat een klein groepje van aspirant rivierkreeft vissers gebruik maakt van korven om het vak eens uit te proberen. Het gaat dan om jonge mensen die graag in de natuur bezig zijn en nadenken over een stap in de richting van beroepsmatige rivierkreeftvisserij. De door hen gevangen rivierkreeft vindt zijn weg naar de horeca of tussenhandel en dan veelal via een beroepsvisser uit de buurt die ook op rivierkreeft vist (of rivierkreeft als bijvangst heeft). Het gaat dan vermoedelijk om dezelfde visser die de visrechten van de beviste wateren heeft of de contacten met de perceeleigenaren. In dat geval loopt de aspirant-ondernemer die zonder vergunningen vist vermoedelijk ook weinig risico.

Voorlichting en informatievoorziening

Uit de uitspraken van een van de woordvoerders van Sportvisserij Nederland kan opgemaakt worden dat er niet genoeg kennis is bij opsporingsagenten en/of de politie over regels en wetgeving omtrent beroepsvisserijtuigen en soorten die bevestigd mogen worden door een individu. Het is echter onbekend hoe veel voorvallen er zijn. Wel blijkt hieruit dat ook personen die direct te maken hebben met het opsporen van illegaliteit, niet op de hoogte zijn van de regels. Het is daarom denkbaar dat restaurateurs en (chef)koks dit ook niet weten.

Op geen van deze menukaarten is aangegeven waar de rivierkreeften vandaan komen, welke soort het is of hoe ze gevangen zijn. De restaurantgast heeft dus geen directe beschikking over deze informatie. De ondervraagde restaurants uit de enquête die hebben aangegeven van lokale vissers in te kopen vermelden dat het om invasieve Amerikaanse rivierkreeften gaat. De soort en vangstlocatie kon niet worden gegeven. Ook was het niet duidelijk of het één beroepsvisser of meerdere betreft en of deze

over de juiste vergunningen beschikken. Van de overige restaurants kan niet op het menu of de website van het restaurant achterhaald worden waar de rivierkreeften vandaan komen en welke soort het is.

Wanneer we de genoemde hoofdleverancier van de rivierkreeften aan de restaurants raadplegen valt er niet direct te achterhalen uit het online assortiment om welke rivierkreeften het hier gaat. Veel van de genoemde leveranciers vermelden rivierkreeften niet in hun assortiment, op 3 leveranciers na. Bij restaurants die aangeven niet met een lokale visser te werken, en waarvan hun leveranciers ze ook niet aanbiedt, is niet duidelijk waar ze de rivierkreeften vandaan halen.

Conclusie

Huidige aanvoer en verspreiding

Uit het menukaarten onderzoek is voortgekomen dat rivierkreeften hun weg naar de Nederlandse horecazaken al hebben gevonden. Echter is het huidige aanbod in de horeca relatief klein, slechts 8% van de menukaarten in onze steekproef heeft één of meer gerechten met rivierkreeften. Slechts een tweetal restaurants heeft aangegeven dat ze van lokale beroepsvissers rivierkreeften afnemen. Van deze vissers kon geen informatie gegeven worden over de soorten rivierkreeft, de vangstlocatie en het vangstgebied.

Omdat de informatievoorziening uitermate beperkt is, is het niet te achterhalen waar de overgebleven restaurants hun rivierkreeften vandaan halen. Het kan aangenomen worden dat ze niet direct van een beroepsvisser afnemen aangezien de relatie en het contact tussen beroepsvisser en afnemer doorgaans nauw is. De rivierkreeften kunnen dus via een tussenhandelaar naar het restaurant komen, via een onrechtmatige visser of geïmporteerd als rivierkreeftenvlees vanuit het buitenland. Good Fish Foundation heeft ook van een rivierkreeftenhandelaar vernomen dat er levende rivierkreeften geïmporteerd worden vanuit het buitenland, onder meer uit Bulgarije.

Gezien de verklaringen van woordvoerder van Sportvisserij Nederland zijn er mensen actief die illegaal beroepsvistuigen in het bezit hebben om op rivierkreeften te vangen. Vermoedelijk gebeurt dit niet op een dergelijke schaal dat dit een structurele aanvoer naar de horeca mogelijk maakt. Volgens de adviseur van netVISwerk zullen deze vissers zich vooral richten op paling en is er waarschijnlijk geen grote aanvoer van illegaal gevangen rivierkreeften naar de horeca. Toch is dit niet uitgesloten.

Voor beroepsvissers die rivierkreeften vangen gelden extra maatregelen om de verdere verspreiding van de rivierkreeften te voorkomen. Wanneer er door andere onrechtmatig op rivierkreeften wordt gevist, zijn deze hoogstwaarschijnlijk niet op de hoogte van deze maatregelen en worden niet gecontroleerd. Dit brengt een extra risico voor verdere verspreiding met zich mee.

Herkennen van illegaliteit

Voor veel restaurateurs die we aan de telefoon kregen was het niet bekend dat er problemen zijn met rivierkreeften in Nederland. Ook was het niet altijd bekend dat ze het risico lopen om illegale vis in handen te krijgen wanneer ze niet via de afslag of visleverancier vis inkopen. Het lokale, ambachtelijke en kleinschalige karakter beheerst het imago van de Nederlandse binnenvissers. Een enkele horecaondernemer werd argwanend van de enquête vragen en wou niet verder ingaan op de vraag of ze ook van lokale vissers afnemen. Vermoedelijk is hier wel het bewustzijn dat er niet volledig op legale wijze gewerkt wordt.

Uit de informatie van de enquêtes kan geconcludeerd worden dat er nog veel stappen te maken zijn wat betreft de kennis over rivierkreeften van horecaondernemers. Informatie over de rivierkreeftenproblematiek en het belang van legale visserij om verdere verspreiding te voorkomen zijn hierin essentieel. Veel ondernemers waren niet op de hoogte van de gevaren voor het inkopen van illegale vis via lokale aanbieders. Wanneer ze over de juiste informatie beschikken hebben horecaondernemers de mogelijkheid om door te vragen naar bijvoorbeeld herkomst en vergunningen om zo de juiste keuze te maken.

Tijdens de enquête is ook gevraagd naar de interesse in duurzaamheid wat betreft het visaanbod van de horecaondernemers. Hieruit komt naar voren dat 4 op de 5 chefs aangeven duurzaamheid belangrijk te vinden en bereid zijn stappen te zetten naar een verdere verduurzaming. Dit brengt perspectief voor de horecaondernemers om kritische afnemers te worden en vragen te stellen bij de producten die ze inkopen. Wat betreft rivierkreeften is het hierbij vooral van belang dat de ondernemer op de hoogte is van het belang van vergunningen om rivierkreeften te vissen en het risico van de verdere verspreiding van illegale visserij. Rivierkreeften die via de grotere visleveranciers gekocht worden zijn ingevroren geleverd en afkomstig uit China, Verenigde Staten of Spanje. Het risico op illegale rivierkreeften uit Nederland hierin is verwaarloosbaar. Wel is het van belang dat een horecaondernemer weet dat verse, levende rivierkreeften bij de grotere visleveranciers ook afkomstig zijn van lokale beroepsvissers. Het is de verantwoordelijkheid van de hoofdleverancier dat deze afkomstig zijn uit een legale visserij. Toch belangrijk dat de horecaondernemer ook hierbij kritisch blijft en goed nagaat of rivierkreeften traceerbaar zijn. Openheid en beschikbaarheid van informatie vanuit de leverancier is hierbij essentieel.

Voor de consument kan het een meerwaarde vormen om het verhaal achter de rivierkreeften te weten. Een dergelijke informatieoverdracht is een leuke toevoeging van een gerecht. Deze informatie kan bijdrage aan de populariteit van de producten en vergroot de transparantie van de keten.

Plan van aanpak

Rivierkreeften zijn niet de enige producten waarbij er illegale handel en stroperij optreedt. Deze problematiek houdt de visserijsector al jaren bezig. Met name het reguleren van kleinschalige beroepsvissers die op verschillende wateren verspreid te werk gaan zijn moeilijk te reguleren en te controleren. De NVWA is officieel verantwoordelijk voor het houden van controles in Nederland. Door het verspreide en kleinschalige karakter van deze visserij-tak zijn deze momenteel niet toereikend genoeg. Helaas worden ook riviervalkvissen regelmatig illegaal verhandeld naar de horeca (GFF, 2018). De intensiteit van controles, zowel van de kant van de aanvoer (beroepsvissers) als de afnemende partij. Een gezamenlijk optreden van zowel de visserij zelf, de visleveranciers of de directe horeca afnemer én de consument kan de opening tot illegale aanvoer sluiten.

Een andere mogelijkheid om de traceerbaarheid van de rivierkreeften te waarborgen is het opzetten van een certificering van de rivierkreeften. Deze certificering kan zijn in de vorm van een inkoop en verkoop certificaat, eventueel in combinatie met een logo voor de consument of afnemer. Deze certificering moet de herkomst, visserijmethode, vergunningen en duurzaamheid van de visserij waarborgen. Andere aspecten, zoals maatregelen tijdens transport om verdere verspreiding te voorkomen, kunnen ook in de standaard worden ingebouwd. Dit logo kan met een goed verhaal naar de consument een meerwaarde kunnen betekenen voor afnemers en de consumenten waardoor een meerprijs voor gecertificeerde producten mogelijk is. Deze meerprijs kan gebruikt worden om de certificering in stand te houden.

Discussie

Met alle restaurants waarvan de menukaart onderzocht is telefonisch contact gezocht. Helaas waren niet alle restaurants telefonisch bereikbaar of bereid de enquêtevragen te beantwoorden. Hierdoor hebben niet alle restaurants de enquête ingevuld en is dus niet van alle restaurants bekend of ze ook direct van vissers afnemen.

De telefonische enquête die bij de restaurants is afgenomen is niet waterdicht. We kunnen niet met zekerheid zeggen dat de vraag of er ook direct van lokale vissers wordt afgenomen naar aller eerlijkheid beantwoord is. Het is aannemelijk dat een aantal horecaondernemers wel op de hoogte zijn van de noodzaak van vergunningen en het risico op illegale visserij wanneer er niet via een visleverancier of groothandel ingekocht wordt. Het kan dus zijn dat het aantal restaurants dat wel van lokale vissers afneemt een stuk hoger ligt dan aangegeven tijdens de telefonische enquête.

Het menukaarten onderzoek is uitgevoerd tussen november 2017 en mei 2018. Gedurende deze tijd zijn de menukaarten van de restaurant website gehaald of via de email verkregen. De menukaarten zijn in deze periode onderzocht en het visaanbod geregistreerd. Er is na deze ene observatie geen vervolgobservatie gedaan. Het betreft hier dus een momentopname van de menukaarten. Ook al zijn er geen echte seizoenen voor het vangen van rivierkreeften, en komen de meeste rivierkreeften in de horeca nog uit de diepvries, kan het goed zijn dat er in het voorjaar of zomer de menukaarten verschillen.

Het veldonderzoek wat uitgevoerd wordt als onderdeel van het project Kennisplatform Rivierkreeft: exoot uit de sloot zal uitwijzen of bevissing een maatregel kan zijn om de invasieve rivierkreeften te beheersen in de Nederlandse polderwateren. Wanneer dit inderdaad perspectief biedt, zal er een markt vraag gecreëerd moeten worden om een afzet te bieden voor de rivierkreeften. Op dit moment is deze markt vraag nog klein. De horeca kan een aanzienlijk deel van deze markt vraag vervullen. Hiervoor is er wel een marketingcampagne nodig om de rivierkreeft ook bij de consument op de kaart te zetten. Ook zal de rivierkreeftenvisserij in Nederland zich verder moeten professionaliseren. Wanneer de vraag naar rivierkreeften vanuit de horeca stijgt kan dit een eventuele illegale handel bevorderen.

In dit rapport zijn de risico's besproken voor het promoten van rivierkreeften. Een risico is een mogelijk verhoogde illegale aanvoer. Goede voorlichtingscampagnes en verbeterde informatieuitwisseling kunnen deze risico's zo veel mogelijk verlagen. Dit, in combinatie met een certificering of logo van de legaal gevangen rivierkreeften, kan ervoor zorgen dat er op een legale en gecontroleerde wijze bevissing van rivierkreeften plaatsvindt.

Referenties

Europese Parlement en de Raad van de Europese Unie (EU) (2014). Verordening (EU) nr. 1143/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2014 betreffende de preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten. Beschikbaar op:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A32014R1143>

Good Fish Foundation (GFF), Michelle Boonstra (2018). Rapport: *Trekvissen in de Nederlandse Horeca*. Nog niet gepubliceerd.

Gylstra, R., du Bois, T., Koese, B., en Soes, M. (2016). Verspreiding van rivierkreeften en risiso's voor baggeraanwas in het stroomgebied van Waterschap Rivierenland. *H2O-online*.

Roessink, I., van Giels, J., Boerkamp, A. en Ottburg, F.G.W.A. (2010). Effecten van rode- en geknobbelde Amerikaanse rivierkreeften op waterplanten en waterkwaliteit. *Alterra-rapport nummer 2052*.

Roessink, I., Hudina, S. en Ottburg, F.G.W.A. (2009). Literatuurstudie naar de biologie, impact en mogelijke bestrijding van twee invasieve soorten: de rode Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus clarkii*) en de geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft (*Orconectes virilis*). *Alterra-rapport 1923*.

Angler, D. G., Sánchez-Carrillo, S., García, G. en Alvarez-Cobelas, M. (2001). "The influence of *Procambarus clarkii* (Cambaridae, Decapoda) on water quality and sediment characteristics in a Spanish floodplain wetland." *Hydrobiologia* 464: 89-98.

Rodriguez, C. F., Bécares, E. en Fernández-Aláez, M. (2003). "Shift from clear to turbid phase in Lake Chozas (NW Spain) due to the introduction of American red swamp crayfish (*Procambarus clarkii*)." *Hydrobiologia* 506-509: 421-426.

Nederlandse lijst met beroepsvissers op de binnenwateren.

<https://www.rvo.nl/sites/default/files/2019/10/Beroepsvissers-op-binnenwateren-oktober-2019.PDF>

Bijlage 1: Kreeftenzoekkaart, Stichting EIS.

Kreeft gezien? Stuur een mail naar eis@naturalis.nl!

EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, nauw verbonden met Naturalis, doet onderzoek naar de verspreiding van ongewervelde dieren in Nederland.

De inzet van enthousiaste waarnemers is hierbij onmisbaar!

De opmars van invasieve kreeften, vooral Amerikaanse soorten, is een relatief recente ontwikkeling, waarvan het einde nog niet in zicht is. Met uw hulp kunnen we ontwikkelingen in de gaten houden. Stuur uw waarneming naar eis@naturalis.nl.

